

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Administratie Humanistische Luisterkring, Oudegracht 152, Utrecht. Postgiro 58.
 Abonnementsprijs f 4,— per jaar. Buitenland f 5,60 per jaar, voor België f 4,60.
 Voor leden van de Humanistische Luisterkring f 3,— per jaar. Losse nummers f 0,25.
 Contrib. Luisterkr. f 1,—. Dit bedrag tezamen met bovengenoemde f 3,— te voldoen.

HET IS ZOVER

Voor onze minister van defensie, de heer Visser, zijn de afgelopen dagen bepaald niet plezierig geweest. Bij de behandeling van de begroting van defensie zijn hem vanuit de Tweede Kamer nog al wat verwijten gemaakt over de zaak-van der Putten, en afgewacht dient te worden hoe de verdere ontwikkeling hiervan zal zijn. Natuurlijk interesseren humanisten de achtergronden van deze affaire, al was het alleen maar om de gevolgen in het vlak van de menselijke tragiek. Maar zolang niemand, behalve enkele ingewijden, precies weet, wat er nu eigenlijk aan de hand is, lijkt het ons verstandiger eerst maar eens te zien wat er aan werkelijke feiten aan de dag komt en ons niet over te geven aan allerlei vermoedens of mee te doen aan het kweken van een stemming, dat er, om welke reden dan ook, bepaalde zaken het daglicht niet kunnen verdragen en daarom in de doofpot zijn gestopt.

Wat ons als humanisten op dit ogenblik wel interesseert, is de toezegging van de minister, dat hij zijn belofte t.a.v. de geestelijke verzorging in het leger door het Humanistisch Thuisfront gestand zal doen. Indertijd heeft hij bij herhaling beweerd er ernstig aan te twijfelen of bij de militairen die behoefte wel aanwezig was. Maar hij heeft er tevens bij gezegd, dat als men hem van het tegendeel zou kunnen overtuigen, hij bereid zou zijn om er over te gaan praten.

De handtekeningenaktie, die eind september door het Thuisfront op beperkte schaal is ingezet, heeft resultaten opgeleverd, die blijkbaar ook voor de felle tegenstander, die minister Visser bij herhaling is gebleken te zijn, overtuigend zijn geweest. Vooral het feit, dat van de huidige onder de wapenen zijnde soldaten er tot op 22 november, toen een voorlopige balans werd opgemaakt, er 2000 te kennen hadden gegeven, dat zij op humanistische geestelijke verzorging prijs zouden stellen, is daarbij van doorslaggeven-

de betekenis gebleken. Naar onze mening zeggen de overige cijfers, die thans bekend zijn, ook nog wel iets. Van hen, die ná 1957 de dienst hebben verlaten, waren er 1500 die mededeelden, dat ook zij voorstanders van die verzorging waren. Zij hebben aan den lijve ondervonden, dat ze tekort zijn gekomen. En als bijna 2000 a.s. militairen of ouders daarvan ook laten weten, dat ze straks, als er de mogelijkheid is, voor zich zelf of hun zoon, die verzorging wensen, kan dit niet over het hoofd gezien worden.

Nu betekent de toezegging van de minister nog helemaal niet, dat alles in kannen en kruiken is, en dat in de nabije toekomst naast de aalmoezenier en de veldprediker ook humanistische geestelijke verzorgers of raadsliden in het leger aanwezig zullen zijn. Er is, o.a. van R.K. zijde in de Kamer al gevraagd om overleg, en daartegen zal niemand bezwaar hebben. De vraag is alleen, hoe of dat overleg eruit zal zien en wat het precies inhoudt. Wat de humanisten vragen is in de gelegenheid te worden gesteld om datgene te doen, wat door een zeer grote groep militairen gevraagd wordt, n.l. om deze te geven wat zij blijkbaar bij de vertegenwoordigers van de kerk niet kunnen vinden. Voor sommigen niet-humanisten is het een vraag, of het die militairen hierbij gaat om voorlichting over het humanisme of om geestelijke verzorging. Het is o.a. de legeraalmoezenier Groenendijk, die in een ingezonden stuk in De Tijd-Maasbode er op wijst, dat het z.i. om het eerste gaat. Dat zal dan wel blijken. Overigens meent ook hij, dat de humanisten de gelegenheid moeten hebben van hun opvattingen te getuigen, maar hij betwijfelt, of het aantal militairen dat dit wenst zo groot is, dat er in het leger een instituut voor moet worden geschapen. Maar aangezien het stuk geschreven werd vóór de cijfers bekend waren, is hij inmiddels misschien op dit punt van mening veranderd.

sympathisanten

Reeds 500 personen gaven zich op als sympathisant.

Was u daar ook al bij? En zo ja, hoe staat het met die relatie van u, die zo sympathiek tegenover het Verbond staat?

Heeft u het hem of haar reeds gevraagd?

Aanmelding: Centraal bureau Hum. Verbond - Oudegracht 152 - Utrecht. Bijdrage f 10,— per jaar.

MENSEN ZOEKEN HUN WEG II

Mag ik eerst het voornaamste van wat ik vier weken geleden gezegd heb in Uw herinnering terugroepen? Voorop stond een vraag van iemand, gericht tot een humanist, die het in de kerk niet vinden kon. „Wat moet ik met dit leven van mij? Wat heeft het te betekenen?” Dat was voor hem geen theoretische maar een bij uitstek praktische vraag, gesteld van uit zijn eigen levenssituatie. Zij eist dus een persoonlijk antwoord, wat uiteraard via de microfoon niet te geven is. Toch is het mogelijk iets over zulk een antwoord te zeggen. Allereerst, dat van een humanist geen voor allen geldige levensleer noch een feilloos levensvoorschrift te verwachten is. Dan dat hij meent, dat tenslotte ieder mens zijn eigen weg moet vinden en gaan. Hij moet het zelf doen. Zelf doen betekent niet het alleen moeten doen. Ik beloofde daarover nog meer te zeggen en doe dit nu door middel van een voorbeeld.

Ik ben mij er van bewust, dat, wat ik nu ga doen, een enkel voorbeeld van nabij bezien, gevaarlijk is. Het richt namelijk de aandacht niet alleen op de kern van de zaak, die in andere voorbeelden ook aanwezig is, maar tevens op de bijzonderheden van dit speciale voorbeeld. Dat is nuttig, want die brengen U dicht bij de werkelijkheid, maar ze kunnen ook van de hoofdzaak afleiden. Ik hoop dit te voorkomen door aan het eind samen te vatten waarom het mij in dit voorbeeld te doen is.

Iemand komt praten over wat hem allang dwars zit. Dat gaat niet gemakkelijk. Stukken van een ver en van een meer nabij verleden komen ongeordend te voorschijn. Langzamerhand wordt iets van zijn levensloop zichtbaar. Die begon in een goed gezin. De ouders hadden aandacht voor hun kinderen. Vaste levensgewoonten, wortelend in een levend geloof, en een liefdevolle verzorging schiepen een sfeer van geborgenheid. Zodra hij zichzelf een oordeel kon vormen over wat hem werd voorgehouden, werden de zekerheden van vader en moeder de zijne. Zo ging hij de wereld in.

En nu? Wat vastheid aan zijn leven gaf is hij kwijt. En hij kan niet meer terug. Er is te veel gebeurd. Het was niet één ingrijpende gebeurtenis, die hem ondersteboven had geworpen.

Vele ervaringen achtereen hadden zijn zekerheden steeds verder ondermijnd. Die hadden namelijk zijn ogen geopend voor gruwelijke realiteiten, waarop het levensbeeld van zijn jonge jaren niet paste. Hij had het leed aangezien en dus mee ondergaan van zwakken, die onderdrukt, van weerlozen, die misbruikt werden en hij had daar zijn ogen niet voor kunnen sluiten. Hij wist van mensen, van mensen als hij, die vervolgd, gemarteld en gedood werden, omdat hun geweten hun verbood de bevelen van hun heersers op te volgen.

De gruwelen van twee wereldoorlogen, van het uitroeien van hele volksgroepen, van vluchtelingen- en concentratiekampen hadden gestalte voor hem aangenomen. Hij raak-

te dat niet meer kwijt, het liet hem niet los. Thuis was het goed geweest, toen hij nog niet wist. Maar nu leefde hij in een wereld, waar ver weg en dichtbij mensen woonden, die leden zonder schuld, naast anderen, die verder gingen, alsof niets hen verontrusten kon. En in al die tijd als enige balsem op de wonden, dat er anderen waren, die dit voelden zoals hij: de dichteres, die geschreven had: „Het leed der mensheid laat mij vaak niet slapen”, de denker, die het onomwonden had uitgesproken: „Wij mensen zijn gedoemd te leven in een zinledige wereld”.

Wie zo'n ontboezeming heeft moeten aanhoren, weet het: hier helpt geen levensrecept, geen leer. Rustige overwegingen en deugdelijke argumenten baten niet. Het zijn niet de onjuiste of eenzijdige gedachten, die hem kwelden. De hele mens, die denken en voelen en werken wil, die leven wil, is geraakt. Geen betoog, geen raad kan heil brengen, alleen een nieuwe hem geheel vervullende beleving.

Oude wijsheid. Reeds van Boeddha wordt verteld, hoe een vrouw tot hem kwam, een kind op haar arm, bleek en roerloos. Het was gebeten door een giftige slang. Anderen zeiden, dat het al dood was, maar zij kon het niet geloven. Haar kind speelde en lachte nog weinige ogenblikken geleden. Had hij, die zo wijs was, geen geneesmiddel voor het schuldeloos wicht? Boeddha — en nu volg ik zo getrouw mogelijk de oorspronkelijke tekst — antwoordde: „Zoek zwart mosterdzaad, slechts enk'le korrels maar neemt 't niet uit een huis, waar vader, moeder, kind of knecht gestorven is.” Dan gaat zij, 't kind dicht tegen haar borst geklemd, van hut tot hut. Wie had, die gaf, want armen steeds meedogend zijn voor d'armen. Maar als zij vraagt of in dat huis ook één gestorven is, man, vrouw of kind of knecht, komt steeds weer 't antwoord: „Wat een vraag, de doden velen zijn, die leven weinig.” Geen woning vond zij, waar nooit iemand stierf. Zij gaat terug tot wie haar uitgezonden heeft en zij verstaat. Niet 't kind, maar haar heeft hij geholpen. Haar leed was 't leed van velen, hij had het niet gezegd. Zij had 't nu zelf ervaren. De deernis met die 't lot deed lijden brak door haar eigen smart.

Ik keer terug naar mijn voorbeeld. Ook deze vastgelopen mens zal alleen over het dieptepunt heen komen, als de in hem schuilende positieve krachten voedsel krijgen uit belevingen, die een nieuw uitzicht openen. Hoe kan dat? Wie zich niet van de wijs laat brengen door de vloed van ontkenningen: „De hele wereld is één chaos, niets is echt de moeite waard”, behoeft niet ver te zoeken. Deze wanhoopskreten zijn heus niet enkel negatief. Hij zegt immers eerlijk wat er in hem omgaat. Hij verbergt niets. Hij wil het ook anderen zeggen: „Zo is deze wereld, zo zijn de mensen”. Hij moet eerlijk zijn tegenover zichzelf en tegenover anderen, hij kan niet anders — typisch teken van echt menselijk waardebesef. In deze niemand, ook zichzelf niet, ontziende oprechtheid toont hij zijn menselijk-

heid. Dat geeft hem nog een rest van het gevoel van eigenwaarde, waar geen mens die leven wil, buiten kan.

Als dat nu eerst duidelijk gezegd wordt, als van de waardering daarvoor duidelijk blij gegeven wordt, kan het gesprek verder komen. Want nu rijst vanzelf de vraag: „Slaagt hij er helemaal in eerlijk te zijn tegenover zichzelf?” Eerlijk niet alleen in het niets verheimelijken, maar vooral in het waarderen. Hij ziet zijn onmacht tegenover dit leed, zijn twijfel aan de mogelijkheid zijn leven zin te geven in zulk een wereld en hij spreekt het uit, verdoezelt niets, maakt niets mooier dan het is. Daar valt niets op aan te merken. Maar ziet hij ook duidelijk genoeg in de daaruit voortkomende vertwijfeling zijn doorlopende weigering daar genoeg mee te nemen? Toont hij in zijn protest niet te weten, dat het anders zou moeten zijn? Dat zal hij dadelijk toegeven. Maar waardeert hij dit, zoals het behoort gewaardeerd te worden, als een positieve mogelijkheid, die onder zijn onmiddellijk bereik ligt of blijft hij in de ban van zijn onmacht?

Een tweede vraag verrijst: „Slaagt hij er in helemaal eerlijk te zijn tegenover de wereld, waarin hij leeft? Sluit hij op zijn beurt nu zijn ogen niet voor wat mensen doen om vorm te geven aan hun streven met en vóór de anderen te leven, hen te respecteren in hun anders-zijn en hen niet te gebruiken als middel voor hun eigen doeleinden. Al deze vragen moeten op de duur beantwoord worden, niet door een van de twee gesprekspartners maar gezamenlijk en steeds zal dit antwoord gezocht moeten worden in de richting van inspirerende nieuwe belevingen. Het zal duidelijk zijn, dat zulke pogingen tot antwoorden behalve warme belangstelling en bereidheid het begonnen contact voort te zetten ook tijd vragen en geduld, dit laatste van weerskanten. Het gaat immers om het op gang brengen van een groeiprocess. Dat laat zich niet forceren.

Ik breek de beschrijving van dit voorbeeld af. Een korte opsomming van de gedachten, die ten grondslag liggen aan het op deze wijze

antwoord geven op vragen, welke neerkomen op een ernstige poging een nieuwe en als het kan een vastere koers door het persoonlijk en maatschappelijk leven te varen, besluite dan dit gedeelte. Uit het voorgaande kan afgelezen worden, dat het nodig is:

1. het persoonlijk karakter van de vraag tot zijn recht te doen komen, omdat het niet om abstracte beginselen, maar om concrete moeilijkheden gaat (daartoe dient o.a. het leren kennen van de voorgeschiedenis.)
2. degenen die vraagt te aanvaarden, zoals hij is. Dit sluit in, dat kritiek op zijn uitspraken uit den boze is om de eenvoudige reden, dat die niet tot verheldering voeren kan, voordat de betrokkene zelf nieuwe positieve mogelijkheden voor zich ziet. Men kan het ook zo zeggen: begrip te tonen voor zijn situatie. Immers vandaar uit moet hij verder komen.
3. steeds in het oog te blijven houden, dat alleen wat hijzelf als een nieuwe mogelijkheid beleeft, hem inspireren kan tot waar het op aan komt: zelf zijn weg gaan. Zelfs als het tenslotte komt tot een gesprek over levensbeschouwelijke vraagstukken dan zal een nieuw denkbeeld slechts zijn werking kunnen doen, indien het niet alleen verstandelijk maar ook in het gevoelsleven en in dat van de daad aanvaard wordt.

Ons voorbeeld schildert een uiterste. Daarmee wil ik niet zeggen, dat het zelden voorkomt, het tegendeel is het geval. Maar het is wel goed om op te merken, dat indien de behoefte om verruiming van inzicht of aan bevrijd worden van een levenshouding, die als een belemmering wordt gevoeld, minder dringend is, dezelfde grondgedachte het antwoord kunnen beheersen.

Ik dacht dat uit mijn voorbeeld nu wel gebleken is, dat „het samen doen” zeer wel te verenigen is met „het zelf doen”. Intussen is nog wel het een en ander te zeggen over de mogelijkheden en onmogelijkheden van dit: „het zelf doen”. Daarover de volgende keer.

D. H. PRINS

doet u ook mee?

De girodienst verzoekt zoveel mogelijk overschrijvingen rond de jaarwisseling achterwege te laten. Helpt u mee?

Stort reeds nu uw abonnementsgeld 1962 ad f 4,— op postrekening 58 t.n.v. de „Humanistische luisterkring”.

Als omschrijving: (vergeet dit niet!)

W. v. d. W. 1962

Hartelijk dank.

De administratie.

lezingen voor de radio

zo. 24 dec. VARA 9.45 uur: Prof. Dr. D. Loenen: Vrede op aarde en Eenheid der mensen; Idealen vóór Christus' geboorte.

zo. 31 dec. VARA 9.45 uur: Dr. J. P. van Praag: „De Nieuwjaarsbrief van het Humanistisch Verbond”.

di. 2 jan. AVRO 16.00 uur: Mr. A. Stempels: „Objectief schrijven, een bezigheid met gebreken”.

zo. 7 jan. VARA 9.45 uur: Prof. Dr. Libbe van der Wal: „En wat zegt een humanist daarvan?”

BELONING

Wij hebben een menigte slechte eigenschappen. Om de zaak iets minder persoonlijk te maken geloof ik, dat dit stukje beter in de bescheidenheidsvorm „wij” geschreven kan worden dan in de gebruikelijke ikstijl. Wij hebben dus tal van slechte eigenschappen.

Wij zullen ze niet opnoemen. Gij kent ze wel. In uw omgeving vindt gij mensen, die ze ook bezitten. Gij walgt er van. Terecht. Gij zoudt zo'n smeerkanus niet willen zijn. Nog terecht. Gij weet, dat ook gij zwak zijt, maar gij beheerst u en houdt u, vaak ten koste van grote inspanning, moreel op de been. Allerterechtst.

Wij zijn anders. Wij glijden herhaaldelijk uit. Soms jokken wij. Soms eten wij te veel. Vaak dorsten wij naar aardse goederen. Dikwijls is het nog erger met ons gesteld, maar wij zijn tenslotte niet bij de morele herbe wapening en u behoeft niet alles te weten. Het zij u voldoende als wij hier zwart op wit vaststellen, dat wij slecht zijn.

Maar wij lopen daarmee doorgaans niet te koop. Want wij zijn wel slecht maar niet gek. Wij weten, dat de wereld houdt van goede mensen en dat alleen goede mensen vooruitkomen. Daarom doen wij net of wij goed zijn.

Wij zijn inderdaad nu en dan goed. Soms laten wij een dame vóórgaan in strijd met onze belangen. Onlangs hebben wij iets in de kerstpotten van het Leger des Heils geworpen. Zoëven hebben wij de vorken afgedroogd voor onze vrouw (of moet ik hier nu schrijven vrouwen?). Wij betalen onze belasting op tijd en leveren voor het loon dat wij ontvangen een behoorlijke contraprestatie. Wij hebben nog nooit iemand afgezet voor een enigszins betekend bedrag en inzake manslag beperken wij ons tot het uitspreken van gangbare verwensingen zonder verdere consequenties, zoals: „barst” of „verrek”.

Gelijk wij hierboven al hebben opgemerkt weten wij, dat de wereld van goede mensen houdt en dat alleen goede mensen vooruitkomen. Wij willen graag vooruitkomen en daarom willen wij, dat de wereld kennis neemt van onze goede daden. Wij schromen dan ook niet te vermelden, dat wij iets aan het Leger hebben gegeven. Onze linkerhand mag best weten, wat de rechter doet. En u mag het ook weten. Maar het is zo jammer, dat slechts in kleine kring bekend is, dat wij zulke goede belastingbetalers zijn.

Soms vragen wij ons af, of de Koningin en minister Zijlstra het weten. Zij zouden er plezier in hebben, dat wij al in geen jaren meer een aanmaning, laat staan een dwangbevel hebben gehad, om van berlag op onze inboedel maar te zwijgen.

Het komt ons voor, dat de staat ons hierbij zou moeten aanmoedigen. Zij zou ons bijvoorbeeld na drie keer stipte betaling van het verschuldigde bedrag een jaar vrijdom van belasting kunnen geven. Maar dat doet de staat niet. Zij vreest blijkbaar, dat dan een golf van eerlijkheid ons land zou overspoelen en het is haar niet om de eerlijkheid en stiptheid maar om de duiten te doen. Zij schroomt niet aanzienlijke baten te trekken uit volksvergiften als tabak en alcohol. Zij belooft onze zo dringend aangemoedigde spaarzaamheid met het heffen van succesbelasting. Kortom: de staat is een rare sijs,

daar zijn zelfs Parkinson en Galbraith het over eens.

Wij verlangen, om tot onszelf terug te keren, voor onze goede daden nu en dan een schouderklapje. Dat beurt ons op en het is ons een aansporing om ook een volgende keer vorken af te drogen.

Schouderklopjes zijn echter onzichtbare ere tekenen. Niemand zal immers zeggen: „Daar gaat een verdienstelijk man, zie maar eens hoe zijn schouder beklopt is”. Daarom komt men aan onze behoefte aan waardering tegemoet door het aanbrengen van zichtbare bewijzen van onze verdiensten.

Wij kennen bedrijven, waar de personeelchef een boekhouding voert van de werknemers, die tien, vijftientwintig of veertig jaar in dienst zijn. Wie tien jaar bijgedragen heeft tot het vormen van de meerwaarde ontvangt een ijzeren speldje, dat bestemd is op de revers te worden gedragen. Na nog vijftien jaren werken aan de verbetering van de resultatenrekening krijgt hij een zilveren speldje en als hij het dan nog vijftien jaar uithoudt krijgt hij weer een speldje en dan in goud. Het is natuurlijk maar een klein speldje.

Als zo'n man door de onderneming wandelt kan iedereen onmiddellijk aan hem zien, dat hij tot de veteranen behoort en de zaak heeft helpen groot maken. Hij is nog wel geen directeur of commissaris, maar hij is wel een duidelijk gewaardeerd bedrijfsgenoot.

Het is blijkbaar een elementaire behoefte zo openlijk in het zonnetje gezet te worden en men behoeft waarlijk geen Goering te zijn om er plezier in te hebben hier en daar zo'n stoffelijk schouderklopje op zijn colbert te weten.

Eens heb ik een persoon ontmoet, die goed was, maar niet gewaardeerd. Hij had op zijn borst een aantal munten ter grootte van een rijksdaalder en zelfs één van het formaat van een flinke schotel.

Desgevraagd deelde hij mee, dat de schotel nep was, maar de rijksdaalders waren inderdaad rijksdaalders en voor enkele malen f 2,50 verheugde hij zich in de achting van bijziende medeburgers.

Ook de staat der Nederlanden belooft sommige van haar onderdanen met een zichtbaar blijk van waardering. Wie bijvoorbeeld twee keer op een verkiesbare plaats voor de Kamer heeft gestaan, krijgt een Leeuw. Een gewoon mens kan ook nog wel wat krijgen, een bronzen medaille bijvoorbeeld. En omdat niet iedereen de eerdervermelde persoon met de knaken, draagt zo iemand dan door-deweeks een lintje. Kenners weten wat al die lintjes betekenen, de gemene man denkt: „Een lint is een lint”.

Om al deze redenen lijkt het ons goed gezien van de legerleiding, dat plichtsetrouwe soldaten zich een zichtbare onderscheiding kunnen verwerven. Dat zal de animo voor het wachtlopen doen toenemen. Alleen dat beeldje hadden ze wel weg kunnen laten, want welke soldaat gaat nou in zijn vrije tijd met een beeldje over straat lopen? Overigens voelt gij wel, dat wij nog geen onderscheiding hebben. Want voor het belastingbetalen en vorken afdrogen bestaat nog steeds niks.

H. H.